
Tukkijoella tapahtuu

Pekka Kaarninen: "Tukkijätkät ja moterni". Tukkilaisuus, metsätyö ja metsäteollisuus suomalaisissa näytelmäelokuviissa. Omakustanne 2013. 355 s.

Niin sanottuja tukkilaiselokuvia on tehty muuallakin maailmalla, mutta siitä huolimatta ne ovat leimalli-

sesti suomalainen näytelmäelokuva-lajityyppi. Sellaisena niitä on pidetty jo viimeistään 1930-luvulta lähtien. Vaikka tukkilaiselokuva on käsitelty kritiikissä, kirjallisuudessa, elämänkerroissa ja tutkimuksissa, aihetta ei ole aikaisemmin tutkittu systemaattisesti. Pekka Kaarnisen Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineeseen tehdyn väitöskirjan aihe on siis perusteltu.

Suomen teollistumisesta ja pelkästään metsäteollisuuden historiasta on olemassa runsaasti ansio-kasta talous- ja sosiaalishistoriallista tutkimusta. Esimerkkinä voidaan mainita professori Markku Kuismen johtamassa projektissa ”Suuryhtiöiden synty: suomalaisen metsäteollisuuden poliittinen taloushistoria 1920–2000” syntynyt julkaisu. Lisäksi niin sanotusta jätkäperinteestä on tehty suhteellisen laajoja tutkimuksia etnologiassa, joista voi mainita Jyrki Pöysän ja Hanna Snelmanin tutkimukset. Näiden ohella suomalaisen elokuvahistoriallisen tutkimuksen tuoma taustoitus on tärkeää, jos ei jopa välttämätöntä kulttuurihistoriallisen elokuvatutkimuksen lähestymistavassa. Kontekstualisoinnissa tarkasteltava väitöskirja onkin onnistunut hyvin: se tuo tiivistetyksi asioiden oleelliset taustat esiin sortumatta liian yksityiskoh-taisiin selostuksiin.

Tutkimuksen kysymyksenasettelu on tiivistetty siihen, ”miten suomalaisissa näytelmäelokuviissa on kuvattu tukkilaisia, metsätyötä ja metsäteollisuutta ja millä tavoin kuvaus on muuttunut ajan kuluessa sekä miten se on liittynyt metsäteollisuuden aseman muutokseen suomalaisessa yhteiskunnassa, kun Suomi on muuttunut maatalousyhteiskunnasta teollisuusyhteiskunnaksi” (s. 2). Kaarninen haluaa selvittää, miten näytelmäelokuvat kertovat ”suomalaisen yhteiskunnan muutoksesta, metsäteollisuudesta, metsätyöntekijöistä ja heidän paikastaan yhteis-

kunnassa ja suhteestaan muihin” (s. 3). Erikseen tarkastelussa ovat elokuvien tarinat ja se, miten niissä suhtaudutaan ”tukkilaisiin, kaupunkilaisiin, herroihin, varakkaisiin, uskontoon, perheeseen ja avioliittoon” (s. 3).

Aikarajaus on pitkä: suomalaisen elokuvan mykkäkaudesta 2000-luvulle, tarkemmin vuodet 1923–2004. Aikakausi pitää sisällään paitsi suomalaisen elokuva-teollisuuden tuotteliammatit, myös monivaiheisen ajanjakson melkein koko Suomen itsenäisyyden ajan historiaa. Tutkimuskohteen ja kysymyksenasettelun kannalta aikahaarukan leveys on perusteltu, tosin tutkimus olisi voinut keskittyä selkeämmin niin kutsutulla studiokaudella (1920–1950-luvut) tehtyihin tukkilaiselokuvaan, joita vasten olisi toki voinut analysoida myös myöhemmän ajan elokuvia ja muita metsätyötä esittäviä elokuvia.

Kaarninen ilmoittaa rajaavansa lähestymistavastaan pois yhteiskuntatieteellisen modernisaatio-tutkimuksen. Silti hän ilmoittaa tutkivansa ”nykyaikaistumisen ilmenemistä elokuvissa” (s. 3). Koska moderniteetin kaikki synkroniset ulottuvuudet – modernisaatio (prosessi), modernius (historiallinen asema) ja jopa modernismi (kulttuurinen liike) – tulevat ilmi analyyseissä, tuntuu, että tutkimuksessa on menetetty mahdollisuuksia uuden tiedon tuottamiselle. Aineisto ja sen tulkinnat olisivat tarjonneet monia mahdollisuuksia myös kyseenalaistaa moderniin (ja postmoderniin) liittyviä käsityksiä.

Tutkimus irtisanoutuu myös genretutkimuksesta. Tätä Kaarninen perustelee tukkilaiselokuvien vähäisyydellä ja moninaisuudella. Kuitenkin tukkilaiselokuviita on kaiken kaikkiaan tehty Suomessa paljon, ja ne ovat selkeästi erottuva elokuvateema, joka pitää sisällään monia lajityypin ominaisuuksia. Genreanalyysi olisi voinut tarjota mahdollisuuksia analysoida mikro-

historiasta tutulla idealla ”tyypillisestä poikkeuksesta” tai ”poikkeuksellisesta tyyppisyydestä”. Tätä kautta olisi voinut selkeämällä sapluunalla löytää metsätyötä käsittelevissä elokuvissa tapah-tuneiden muutosten eri puolet.

Kotimainen aihetta käsittelevä akateeminen tutkimus samoin kuin myös muu tukkilaiselokuviita sivuva tutkimus on tuotu kattavasti esiin. Sitä on tosin hiukan hankalaa hahmottaa, koska aikaisempaa tutkimusta ja muuta kirjoittelua ei ole koottu yhteen tutkimuksen johdannossa. Suhde aikaisempaan tutkimukseen ei ole lähtökohtaisesti erityisen kriittinen. Pikemminkin Kaarninen enimmäkseen myötäilee aikaisempia näkökulmia silloinkin, kun tutkimus esittää uusia tulokulmia. Kansainvälistä, edes rutsalaista, tutkimusta ei ole tarkasteltu juuri ollenkaan, minkä voi nähdä puutteena.

Ansiokkainta teoksessa on elokuvien systemaattinen ja huolellinen analysointi. Kaarninen on tehnyt mittavan työn analysoidessaan ja katsoessaan suuren määrän elokuvia ja etsiessään kaiken mahdollisen niihin liittyvän lähdemateriaalin. Esimerkillistä on myös alaviitteiden käyttö. Ne tuovat sopivassa määrin lisäinformaatiota asioista, mutta eivät eksy kertomaan toista, rönnyilevää tai vain akateemiseen triviaan painottuvaa tarinaa. Sinne ei ole myöskään siivottu kaikkea mahdollista muuta tietoa, jota tutkijalla on aiheesta, mikä on usein väitöskirjojen helmasynti. Etenkin romaanien, elokuvakäsikirjoitusten, elokuvien ja niiden kritiikkien lähi- ja ristiinluenta on onnistunutta. Elokuvien lähiluku on kiitettävän johdonmukaista ja analyttistä, mutta metodina sitä ei juuri avata.

Tutkimuksen tuloksista eniten uutta tietoa tuottavaksi voi nostaa tukkilaiselokuvien ja uskonnon suhteen analyysin. Näkökulma on tuorehko ja tuo uudenlaista perspektiiviä suomalaisen elokuvahis-

torian tutkimukseen. Myös huomio tukkilaiselokuvien vaikutuksesta metsätyöhön ja tukkilaisiin suhtautumisessa on mielenkiintoinen, joskin se on tullut ilmi jo kansanperinteen keruussa. Suhteellisen onnistunut on myös tavoite tarkastella elokuvien suhdetta aikaan, mistä ilmeisin tutkimustulos on työn periodisointi neljään analyysilukuun.

Elokuvien lähiluku, systemaattinen tutkimusote ja lähteiden monipuolinen käyttö tarjoavat rikkaan katsauksen suomalaisten tukkilaiselokuvien historiaan. Tutkimus palvelee etenkin suomalaisen elokuvahistorian tutkimusta, mutta sitä voi hyödyntää laajemmin kulttuurihistoriassa, kuten myös talous- ja sosiaalhistoriassa.

JUKKA KORTTI